

Ткаченко Олександр Володимирович, аспірант кафедри філософії,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна
e-mail: sheva246811141989@gmail.com
ORCID iD: orcid.org/0009-0000-7962-7006

ФЕНОМЕН СПОРТУ В АКСІОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

У статті феномен спорту розглядається як визначальна соціальна цінність, що виникла в результаті цивілізаційного розвитку людства. Зазначається, що під час заняття спортом людина реалізує такі цінності як свобода вибору, справедливість, гуманізм, змагальність, повага. Підкреслюється, що спортивна діяльність сприяє саморозвитку особистості, вихованню її духовних якостей.

Ключові слова: спорт, цінності, здоров'я, особистість, гуманізм, саморозвиток, функції спорту.

Постановка проблеми. Розвиток спорту як цивілізаційного й суспільного феномену розпочинається у стародавні часи. Тільки-но в людини з'являвся вільний час, її фізична енергія і дух змагальності потребували реалізації. Спорт став оптимальним винаходом, який поєднував як фізичну активність, так і духовно-ціннісні якості людини. Значущість спорту поступово зростала не тільки як ефективного засобу зміцнення здоров'я, а й як діяльності, що потребує наявності в людини таких цінностей (якостей), як сила духу, справедливість, чесність, наполегливість, працьовитість, гуманізм, до певної міри аскетизм тощо. Актуальність теми цього дослідження зумовлена декількома факторами: необхідністю утвердження здорового способу життя в українському суспільстві шляхом заняття спортом, а також важливістю розуміння спортивної діяльності не тільки в руховому та фізичному вимірах, але й у духовному сенсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі спорт як особлива форма буття людини ціннісного характеру аналізується фахівцями з різних галузей знань, що надало нам різнобічний матеріал для філософського осягнення цієї проблематики. Зокрема, Т. Круцевич і О. Марченко [1] досліджували особливості формування цінностей індивідуальної фізичної культури студентів, а Ю. Семенова [2] аналізувала фізичну культуру й спорт як дієві засоби соціалізації людини. Також важливими для нашого досліджен-

ня стали ідеї В. Білогур, представлені в роботі «Філософія спорту як новий науковий напрямок і нова навчальна дисципліна» [3], філософські роздуми І. Олексин у статті «Цінності спорту в контексті суспільного ідеалу гуманізму» [4], дослідження І. Іртищевої, І. Крамаренко, С. Романенко, Н. Гришиної, О. Іщенко за назвою «Глобальні тренди розвитку спортивно-оздоровчої діяльності» [5] й наукова розвідка П. Лівак, О. Павлової, Р. Кушніра «Спорт та інновації: розвиток фізичної культури та здоров'я через новаторські підходи в Україні» [6].

Окремий блок наукових праць присвячений ролі спорту як самоцінного соціального явища, що сприяє саморозвитку людини. Цю проблематику представлено в роботах А. Ільченко [7], В. Цибульської, Г. Безверхньої, В. Файдевич [8], С. Бацунова [9], О. Завальнюк [10] та ін.

Низка наукових праць репрезентує ціннісний світ професійного спорту. У них визначено недоліки й переваги аксіологічних настанов професійної спортивної діяльності. У цій царині здійснюють дослідження такі фахівці, як В. Добринський, А. Альошина, Ж. Мудрик, М. Мордик [11], І. Цап, Н. Семаль, Е. Ставрулов [12].

Формулювання мети. У статті планується дослідити сутнісні характеристики спорту як ціннісного феномену буття людини.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи спорт у ціннісному вимірі, ми свідомо ідеалізуємо це соціальне явище, при цьому розуміючи його недоліки у зв'язку з комерціалізацією та дегуманізацією спортивної діяльності в сучасному світі. Адже спортивна діяльність є важливою формою соціалізації індивіда, яка сприяє його духовно-ціннісному й фізичному розвитку.

На переконання Ю. Семенової, фізична культура і спорт є засобами соціалізації людини, під час якої вона засвоює соціальні цінності й норми, інтегруючись таким чином у соціальне оточення, перетворюючи соціальні імперативи в індивідуально-особистісні норми буття. Цінності, що пропагує спорт, можуть стати значною мотивацією до позитивних змін у світогляді та поведінці людини. Засвоївши їх, індивідуум стає залученим у символічний простір спорту, сприймаючи його знаково-символічну систему – стиль поведінки, відповідний одяг та мову. Разом із тим у людини завжди залишається ціннісний вибір залежно від власного спортивного ідеалу, спираючись на який вона визначається яким цінностям віддавати перевагу, якими принципами керуватись. Загалом долученість до фізичної культури і спорту є одними з ключових соціальних умов для становлення повноцінної особистості. «В процесі занять фізичною культурою і спортом людина отримує цінний довід спілкування й взаємодії, досягає високого рівня розвитку позитивних рис особистості, набуває фізичного і соціального здоров'я. Мова йде про

формування у індивіда системи цінностей, які поєднують в собі високо розвинуту духовну культуру з такими якостями, як ініціативність, активність, цілеспрямованість, наполегливість, заповзятливість й працелюбність» [2, с. 21].

З нашої точки зору, спорт за своєю природою є гуманістичним явищем, яке відображає прагнення людини до фізичного й духовного самовдосконалення. У цьому сенсі доречною є думка Ж.-П. Сартра про те, що гуманізм – це «приреченість людини на свободу». Показово, що Ж.-П. Сартр розглядає гуманістичний смисл свободи в поєднанні з всеохопною відповідальністю. У розумінні Сартра, «гуманізм» постає у двох значеннях. З одного боку, гуманізм – це теоретичний конструкт, який трактує людину як вищу цінність та мету будь-якої діяльності. З іншого боку, гуманізм розуміється французьким мислителем як перебування людини «поза самою собою» – вона здатна проєктувати себе, не занурюючись у свій внутрішній світ, а актуалізуючи свій життєвий проєкт назовні. Для цього людині необхідно дещо «втратити себе», знайти зовнішню мету для самореалізації. При цьому людина залишається головним фундатором своєї долі, а її внутрішні настанови є основою зовнішнього прояву, що і є гуманізмом. «На думку Сартра, значення справжнього гуманізму полягає в тому, що людина може стати усім, чим сама забажає» [4, с. 194].

Саме спорт виступає тією технологією, яка дозволяє людині самореалізуватись, знайти зовнішню й внутрішню гармонію у своєму житті. Гуманістичні основи спорту передбачають певні правила й норми проведення спортивних змагань, усвідомлення людиною того, що фізичні вправи втрачають свій сенс без духовно-ціннісного підґрунтя. Прагнучи до самовдосконалення шляхом спортивної діяльності, людина завжди має свободу вибору щодо форм, ритму, напрямів і засобів її реалізації. Головним у цьому процесі є внутрішня мотивація особистості, її власне уявлення про ціннісний світ спорту, його соціальне призначення.

Як приклад розгляньмо ціннісні аспекти боксу. Науковці наголошують, що ціннісний потенціал боксу як виду спорту проявляється в силі й красі людської постаті, яка поєднує фізичну вправність під час застосування сили, різноманітність і віртуозність рухових вправ, а також є демонстрацією доброзичливого ставлення до суперника, поваги під час виступу на ринзі. Бокс є проявом гармонії фізичної сили з духовними якостями, що у філософії спорту визначається як співвідношення «спортивного тіла» і «спортивної душі». Справжня боксерська майстерність ґрунтується на етичній парадигмі, суть якої зводиться до того, що розвинене фізичне тіло гармонізується моральною силою, яка спрямовується на реалізацію ціннісних орієнтирів спорт-

смена, його здатності бути благородним, ввічливим, стриманим, сильним, але не жорстоким. Вочевидь бокс має гармонізувати внутрішню суперечливу духовну природу людини, агресивні потяги якої спрямовуються в благородне русло. Бокс гуманістичний за своєю культурологічною сутністю, оскільки вгамовує нереалізовані бажання й комплекси людини. «На прикладі боксу людина вчиться у житті “не падати обличчям у бруд”, падаючи, знову підійматись, уміти тримати удари долі, стояти до останнього в боротьбі за самоствердження» [13, с. 113].

Отже, бокс, як й інші види спорту, не тільки загартовує людину фізично, але й формує в неї відповідні цінності, що безпосередньо залежить від постаті тренера, традицій спортивної школи, загальної культури спортсмена тощо.

На нашу думку, заняття спортом має призвести до усвідомлення його важливості для самої людини – розуміння визначальної ролі рухової активності для зміцнення здоров'я й підтримання енергетичного балансу організму.

А. Ільченко зауважує, що ціннісне ставлення людини до свого здоров'я та фізичного стану є показником саморозвитку особистості, її пріоритетів і норм, що відображають позитивне або негативне оцінювання фізичної культури та спортивної діяльності саме нею. Загалом набуті під час зайняття спортом якості, рівень фізичної культури є проявом рівня самосвідомості індивіда, що в підсумку характеризує стан розвиненості й гармонійності буття людини. «Фізична культура особистості характеризується певним рівнем самосвідомості, освіченості; культурою потреб та інтересів; організацією особистого часу, естетичністю смаку, властивостями рухів та будовою тіла; певним видом рухової діяльності, що складається на основі ціннісних орієнтацій, знань, переконань; культурою поведінки, яка формується на основі вимог і правил життєдіяльності і перетворюється в ціннісну якість особистості – вихованість» [7, с. 437].

Спорт і фізична культура є одними з джерел розвитку самосвідомості особистості, її ціннісно-духовного світу. Спортивна діяльність активізує енергетичний потенціал людини, який позитивно впливає на її емоційно-психологічний стан, працездатність, витривалість, цілеспрямованість, самодисципліну, спосіб життя тощо.

В. Цибульська, Г. Безверхня, В. Файдевич, узагальнюючи наукову літературу, констатують, що аксіологічне підґрунтя спорту і фізичної культури за формальними ознаками має відносно стабільний характер. Водночас зміст самих цінностей трансформується, вдосконалюється, доповнюється залежно від того, як розвинулась інтелектуальна й загальна культура суспільства. Ви-

щезначені автори спираються на погляди Л. Лубишевої, яка запропонувала власну класифікаційну систему цінностей фізичної культури і спорту, та визначають їх як когнітивні, рухові, технологічні, інтенційні та мобілізаційні. Когнітивні аксіологеми є знаннями про методологію й механізми становлення фізичного потенціалу особистості як підґрунтя організації її фізично-рухової активності, спортивного загартовування та здорового способу життя. Руховими цінностями є найкращі форми моторної діяльності, що набуті під час фізичних вправ, спортивних змагань. Вони є результатом особистих досягнень людини щодо розвиненості рухового апарату, статичних і динамічних якостей тіла. До технологічних цінностей фахівці відносять методики й засоби розвитку фізичної культури людини – комплекс методичних порад, практичних настанов, методичне забезпечення оздоровчо-спортивного тренування тощо. «Цінності інтенційного характеру відображають сформованість суспільної думки, престиж фізичної культури та спорту в конкретному суспільстві, їх популярність серед різних категорій населення, а головне – бажання і готовність людини до постійного розвитку та вдосконалення потенціалу власної фізичної культури. Мобілізаційні цінності – здатність до раціональної організації свого бюджету часу, внутрішня дисципліна, зібраність, швидкість оцінки ситуації та прийняття рішення, наполегливість у досягненні поставлених цілей, уміння спокійно пережити невдачу» [8, с. 229].

Вочевидь феномен спорту в аксіологічному сенсі є унікальним поєднанням різнорідних цінностей як індивідуального, так і суспільного характеру.

Однією з головних цінностей, закладених у спорті, є свобода самовираження людини, яка проявляється в можливостях трансформувати власну тілесність, посилити вольові, духовні й розумові якості, самостійно обираючи будь-який різновид систематизованої фізичної активності. Також ціннісними орієнтаціями особистості у спортивній діяльності можна визначити моральне благо, соціальну адаптацію, тілесну й духовну естетику, духовну і фізичну гармонію. Реалізація цінностей, закладених у спорті, є неможливою без самодисципліни, постійних практик із самовиховання й самовдосконалення шляхом здійснення самоподолання своїх вад, комплексів, фобій тощо. У комплексі такі дії є шляхом до самореалізації та самоствердження людини як особистості.

На думку С. Бацунова, ціннісними орієнтирами людини під час заняття спортом також виступають: «...суспільне визнання, покращення власних фізичних можливостей і навичок, підвищення рівня інтелекту та збільшення світоглядного горизонту; отримання матеріального та морального задоволення, прагнення до досконалості, поліпшення особистих, групових і абсолютних

рекордів, забезпечення себе і родини високими соціальними стандартами» [9, с. 16].

У сучасних вітчизняних реаліях особливе місце у спортивній діяльності професійного й аматорського рівнів посідає цінність патріотизму, яка має сприяти захисту національних інтересів України на міжнародній арені. Представляючи нашу країну на міжнародних змаганнях, українські спортсмени не тільки репрезентують власні спортивні досягнення, але й посилюють авторитет і впливовість держави.

Розмірковуючи про ціннісний потенціал спорту, О. Завальнюк констатує, що аксіологічне сприйняття фізичної культури позитивно впливає на емоційно-психологічний стан людини. Фізкультурно-оздоровчі та спортивні заняття запускають механізми самоаналізу, самовиховання й самодисципліни, забезпечуючи в такий спосіб усвідомлену, більш раціональну поведінку індивіда як суспільної істоти. Важливо, щоб цінності спорту набули життєво необхідного, особистісно орієнтованого характеру, трансформуючись у відповідні інтереси, потреби й поведінкові практики індивіда, які визначаються як суспільними, так й індивідуальними аксіологемами. «Ціннісне ставлення до явищ і предметів навколишнього світу дає змогу індивіду адекватно їх сприймати й оцінювати, встановлювати не лише їх суб'єктивну цінність (для самого себе), а й об'єктивну (для всіх). Залучення людей до занять фізичною культурою і спортом сприяє кращому пізнанню ними закономірностей розвитку фізичних якостей, рухових умінь та навичок, структури й функцій організму, забезпечує підвищення працездатності та внутрішньої організації життєдіяльності» [10, с. 183].

Варто підкреслити, що в ціннісному вимірі фізкультура і спорт є самі по собі визначальними цінностями, що напрацьовані людством протягом його розвитку. У зв'язку з цим збереження та розвиток спортивних традицій і шкіл є важливим завданням як державних органів, так й інституцій громадянського суспільства.

З нашої точки зору, окремого аналізу потребує аксіологічний складник професійного спорту, що має неоднозначний характер щодо впливу на ціннісний світ людини та суспільства.

Низка українських фахівців констатує, що професійна спортивна діяльність є складником загальної системи спортивного руху. При цьому функціональний прояв професійних видів спорту є амбівалентним за своїми наслідками на людину й суспільство порівняно зі звичайним спортом. Окремі норми професійного спорту не збігаються з цінностями сучасного соціуму. Наприклад, ідеться про жорстку комерційну спрямованість спортивних змагань, коли гуманістичні цінності й сам акт спортивної змагаль-

ності деформуються та нівелюються. Безумовно, сучасний спорт є суттєвим складником розважального бізнесу. Основним у сфері спортивного бізнесу, професійному спорті є питання, наскільки вигідні з комерційної точки зору ті або інші змагання. Як відомо, професійна спортивна діяльність виконує низку специфічних, властивих лише їй суспільних функцій. Варто наголосити на тому, що окремі функції, притаманні спорту загалом, у професійній спортивній діяльності набирають особливого значення. До базових функцій професійного спорту «слід віднести функцію “клапана безпеки” (її суттєвість полягає в тому, що через професійний спорт численна аудиторія глядачів і самих спортсменів має можливість “скинути” накопичену в організмі людини енергію, напругу й ворожі почуття в суспільно прийнятній формі; функцію моделювання поведінки – професійні спортсмени є зразком для наслідування в широких колах сучасного суспільства, особливо молоді. Якості й можливості, які формує спортивна діяльність використовуються у вигляді моделі для виховання інших членів суспільства; функція духовності – професійний спорт відіграє роль духовного, майже релігійного інституту. У ньому використовують ритуали й церемонії для підтримки цінностей системи суспільства» [11, с. 166].

Крім ціннісних деформацій, у професійних спортсменів може відбуватись поступове руйнування головної людської цінності – здоров'я. Виснажливі систематичні тренування, що обов'язково супроводжують професійний спорт, як правило, є причиною суттєвих фізіологічних змін. Якщо відсутній належний медико-біологічний контроль або нераціонально організований тренувальний процес, в організмі професійного спортсмена можуть розпочатись процеси декомпенсації, які стають причиною зменшення енергетичного ресурсу, пригнічують функції нервової й ферментативної систем, а також знижують адаптаційні можливості організму. «У таких умовах виникає ризик розвитку хронічних професійних захворювань. Серед головних чинників, що сприяють таким порушенням, дослідники виділяють не лише фізичне перенавантаження, а й систематичну мікротравматизацію, недостатнє технічне забезпечення тренувального процесу, ігнорування санітарно-гігієнічних норм. Професійний спорт, особливо у сфері вищих досягнень, передбачає регулярну дію професійних чинників ризику, що можуть негативно впливати на окремі органи та системи організму» [12, с. 2].

Спорт високих досягнень має особливий ціннісний контекст, який обумовлений тим, що спортивна діяльність такого роду набуває виключно професійного характеру, яка в більшості випадків напряму пов'язана з рекламним бізнесом, комерційними структурами та включена в економічне життя соціуму.

В. Сутула, О. Булгаков, А. Дейнеко, Л. Луценко зауважують, що комерціалізація спортивної діяльності не завжди супроводжується її професіоналізацією. Ці процеси взаємодетерміновані, але при цьому є різними за своїми характеристиками. Комерціалізація спортивної діяльності має об'єктивний характер та передбачає поєднання спорту з економічним складником. Потужним фінансовим структурам з економічної точки зору вигідно інвестувати ресурси у професійний спорт, оскільки він має широку рекламну аудиторію та за різними напрямками надає великі прибутки. «Потреба в отриманні високих доходів характеризує сьогодні й основні напрями діяльності федерацій, оргкомітетів різних змагань, МОК. Отже, комерціалізація спорту вищих досягнень – об'єктивний процес, який сприяє зростанню результатів, які показують спортсмени в ході змагань, а отже, і професіоналізації їхньої спортивної діяльності. В окремих випадках комерціалізація зумовлює зміну регламенту проведення найважливіших змагань, а через це побічно впливає на саму систему підготовки атлетів» [14, с. 29].

На нашу думку, комерціалізований спорт частково втрачає свою ціннісну привабливість у духовному вимірі, але стає аксіологічним орієнтиром у матеріальному сенсі та в контексті набуття відповідного соціального статусу, особливо серед молоді.

Аксіологічний зміст сучасного спорту зумовлений виконуваними ним функціями. Однією з найяскравіших функцій спорту є змагальна. Змагальність у спорті напряму пов'язана з суперництвом, яке регламентується відповідними уніфікованими правилами та забезпечується умовами і засобами оцінювання спортивних досягнень. Спортивна змагальність на локальному, національному та міжнародному рівнях має певні відмінності й схожі риси щодо класифікації та правил проведення спортивних заходів. Цінність змагальності у спорті полягає у спрямованості на найкращий результат, зафіксований у відповідних показниках перемоги над суперниками або в інших критеріях, що прийняті для визначення рівня спортивних результатів. Важливо, що дух змагальності дозволяє виявити потенційні можливості індивідуума. У свою чергу виховна функція спорту спрямована, з одного боку, на підвищення якісних показників феномену змагальності, з другого, – сприяє гармонійному становленню соціально активної особистості. Наступна функція спорту – підвищення фізичної активності людини спрямована на її підготовку до різноманітних форм суспільного життя й детермінує всебічний розвиток громадянина, удосконалюючи його духовні та фізичні якості, розширюючи набір життєво необхідних фізичних навичок, підвищуючи рівень їхньої надійності в екстремальних умовах. Рекреаційно-куль-

турна та оздоровча функції спорту передбачають загартування й зміцнення здоров'я людини, створення умов для активного дозвілля, розвитку здорового способу життя. «Пізнавальна функція передбачає використання спортивної діяльності як моделі для вивчення фізичних і психічних можливостей людського організму в екстремальних умовах. Видовищна функція, з одного боку, задовольняє прагнення великої кількості людей одержати емоційний заряд як учасників змагань у ролі вболівальників, з іншого, – створює прекрасні умови для просвітницької роботи з метою залучення широкої аудиторії глядачів до регулярних занять фізичними вправами. Престижна функція полягає в тому, що успіхи в розвитку спорту та перемоги спортсменів піднімають престиж окремих людей і колективів, держави в цілому» [15, с. 110].

Висновки. Спортивна діяльність у ціннісному вимірі є формою відтворення таких аксіологем буття, як змагальність, чесність, доброзичливість, повага, гуманізм, свобода, справедливість тощо. Без ціннісного підґрунтя спорт втрачає своє унікальне виховне, світоглядне й регулятивне значення, перетворюючись на набір фізичних рухів або на різновид бізнесу, для якого відповідно основною метою є прибуток. Видовищність і яскравість спорту робить його привабливим для молоді, що відкриває шлях для гармонійного розвитку особистості, яка долучилась до систематичної спортивної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Круцевич Т. Ю., Марченко О. Ю. Сформованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень вузу. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2008. № 3/4. С. 103–106.
2. Семенова Ю. А. Сучасний спорт і здоров'я людини як соціокультурні цінності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2011. № 940, вип. 41. С. 20–23.
3. Білогур В. Є. Філософія спорту як новий науковий напрямок і нова навчальна дисципліна. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2013. № 54. С. 138–154.
4. Олексин І. Я. Цінності спорту в контексті суспільного ідеалу гуманізму. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2015. Вип. 3/4. С. 190–203.
5. Глобальні тренди розвитку спортивно-оздоровчої діяльності / Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Романенко С. С. та ін. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. № 7 (1). С. 150–156.
6. Лівак П. Є., Павлова О. М., Кушнір Р. Г. Спорт та інновації: розвиток фізичної культури та здоров'я через новаторські підходи в Україні. *Академічні візії*. 2024. Вип. 30. С. 1–12.

7. Ільченко А. І. Ціннісне ставлення особистості до різних складових фізичної культури. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2011. Вип. 15, кн. 1. С. 431–438.
8. Цибульська В. В., Безверхня Г. В., Файдевич В. В. Формування цінностей фізичної культури до професійно-прикладного самовдосконалення. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 11. С. 227–233.
9. Бацунов С. М. Спорт як соціокультурний феномен : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Запоріжжя, 2012. 20 с.
10. Завальнюк О. В. Цінність фізичної культури та спорту як об'єкт філософського пізнання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. 2017. Вип. 3 К (84). С. 181–184.
11. Добринський В., Альошина А., Мудрик Ж., Мордик М. Професійний спорт у сучасному суспільстві: проблеми та перспективи. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. 2018. Вип. 29. С. 165–170.
12. Цап І. Г., Семаль Н. В., Ставрулов Е. М. Переваги та недоліки впливу на здоров'я в професійному спорті. *Академічні візії*. 2025. Вип. 42. С. 1–10.
13. Андрєєва О. Формування київської школи «філософії спорту» як теоретико-світоглядної основи фізкультурно-спортивної науки. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2012. № 3. С. 110–116.
14. Сутула В., Булгаков О., Дейнеко А., Луценко Л. Основні тенденції та суперечності в розвитку сучасного спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. 2016. № 3 (35). С. 26–32.
15. Татарченко Л. І. Фізична культура і спорт у системі загальнолюдських цінностей, забезпечення здоров'я і фахової дієздатності. *Грані*. 2011. № 5 (79). С. 108–110.

REFERENCES

1. Krutsevych, T. Yu., Marchenko, O. Yu. (2008). Sformovanist tsinnosti indyvidualnoi fizychnoi kultury studentiv riznykh viddilen vuzu. *Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia – Sports Bulletin of the Dnieper Region*, 3/4, 103–106 [in Ukrainian].
2. Semenova, Yu. A. (2011). Suchasnyi sport i zdorov'ia liudyny yak sotsiokulturni tsinnosti. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia : Teoriiia kultury i filosofia nauky – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Theory of Culture and Philosophy of Science*, 940, issue 41, 20–23 [in Ukrainian].
3. Bilohur, V. Ye. (2013). Filosofiia sportu yak novyi naukovyi napriamok i nova navchalna dystsyplina. *Humanitarnyi visnyk ZDIA – Humanitarian Bulletin of ZSEA*, 54, 138–154 [in Ukrainian].
4. Oleksyn, I. Ya. (2015). Tsinnosti sportu v konteksti suspilnoho idealu humanizmu. *Multyversum. Filosofskyi almanakh – Philosophical Almanac*, issue 3–4, 190–203 [in Ukrainian].

5. Hlobalni trendy rozvytku sportyvno-ozdorovchoi diialnosti / Irtyshecheva, I. O., Kramarenko, I. S., Romanenko, S. S., et. al. (2022). *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 7(1), 150–156 [in Ukrainian].
6. Livak, P. Ye., Pavlova, O. M., Kushnir, R. H. (2024). Sport ta innovatsii: rozvytok fizychnoi kultury ta zdorov'ia cherez novatorski pidkhody v Ukraini. *Akademichni vizii – Academic visions*, issue 30, 1–12 [in Ukrainian].
7. Ilchenko, A. I. (2011). Tsinnisne stavlennia osobystosti do riznykh skladovykh fizychnoi kultury. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and Methodological Problems of Upbringing of Children and Student Youth* issue, 15, 1, 431–438 [in Ukrainian].
8. Tsybul'ska, V. V., Bezverkhnia, H. V., Faidevych, V. V. (2022). Formuvannia tsinnosti fizychnoi kultury do profesiino-prykladnoho samovdoskonalennia. *Rehabilitation and Recreation*, 11, 227–233 [in Ukrainian].
9. Batsunov, S. M. (2012). Sport yak sotsiokulturnyi fenomen. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
10. Zavalniuk, O. V. (2017). Tsinnist fizychnoi kultury ta sportu yak ob'iekt filosofskoho piznannia. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury – Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 15: Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture*, issue 3 K (84), 181–184 [in Ukrainian].
11. Dobrynskyi, V., Aloshyna, A., Mudryk Zh., Mordyk, M. (2018). Profesiyni sport u suchasnomu suspilstvi: problemy ta perspektyvy. *Molodizhnyi naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Fizychnye vykhovannia i sport – Youth Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. Physical Education and Sports*, issue 29, 165–170 [in Ukrainian].
12. Tsap, I. H., Semal, N. V., Stavrulov, E. M. (2025). Perevahy ta nedoliky vplyvu na zdorov'ia v profesiinomu sporti. *Akademichni vizii – Academic visions*, issue 42, 1–10 [in Ukrainian].
13. Andriieva, O. (2012). Formuvannia kyivskoi shkoly «filosofii sportu» yak teoretyko-svitohliadnoi osnovy fizkulturno-sportyvnoi nauky. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu – Theory and Methods of Physical Education and Sport*, 3, 110–116 [in Ukrainian].
14. Sutula, V., Bulhakov, O., Deineko, A., Lutsenko, L. (2016). Osnovni tendentsii ta superechnosti v rozvytku suchasnoho sportu. *Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorov'ia u suchasnomu suspilstvi : zbirnyk naukovykh prats – Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society: Collection of Scientific Works*, 3(35), 26–32 [in Ukrainian].
15. Tatarchenko, L. I. (2011). Fizychna kultura i sport u systemi zahalnoliudskykh tsinnosti, zabezpechennia zdorov'ia i fakhovoi diiezdatnosti. *Hrani – Facets*, 5(79), 108–110 [in Ukrainian].

Tkachenko Oleksandr Volodymyrovych, graduate student of the Department of Philosophy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine

THE PHENOMENON OF SPORT IN THE AXIOLOGICAL DIMENSION

The article examines the phenomenon of sport as a fundamental social value that emerged through the civilizational development of humanity. It is noted that, in engaging in sports, an individual embodies such values as freedom of choice, justice, humanism, competitiveness, and respect. The study emphasizes that sporting activity contributes to personal self-development and the cultivation of spiritual qualities.

Keywords: sport, values, health, personality, humanism, self-development, functions of sport.

